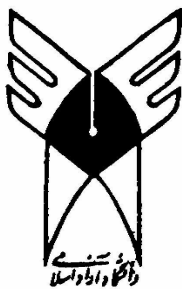

الله
بسم الله الرحمن الرحيم

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش زبان و ادبیات فارسی

عنوان :

صور خیال در یکصد غزل برگزیده صائب تبریزی

استاد راهنما :

دکتر احمد خیالی خطیبی

استاد مشاور :

دکتر علی اصغر حلبی

پژوهشگر :

پروانه عزیزی مقدم

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم به پدر و مادر عزیزم

به پاس محبت هایتان

شماره ارج می نهم و این ناچیزترین را

تقدیمتان می دارم

تقدیر و تشکر :

سپاس به درگاه ایزدمنان که به لطف و رحمت خود به مخلوقاتش قدرت اندیشه و تفحص بخشید و راه ترقی و پیشرفت را فراسوی آنان گشود و با اعطای برکات خود توفیق چیدن خوشه ای از خرمن علم را به بنده حقیرش عطا فرمود.

با سپاس از حضور محترم جناب آقای دکتر احمد خیالی خطیبی در مقام استاد راهنما و جناب آقای دکتر علی اصغر حلبی در مقام استاد مشاور که با نکته سنجی ها و راهنمایی های ارزنده شان مرا رهنمود فرمودند.

همچنین از سرکار خانم دکتر عالییه یوسف فام که زحمت داوری این رساله را بر عهده دارند ، سپاسگزارم.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

- اینجانب پروانه عزیزی مقدم دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۸۴۸۷۶۶۰۰ در رشته زبان و ادبیات فارسی که در تاریخ ۱۳۹۰/۶/۲۲ از پایان نامه خود تحت عنوان: صورخیال در صد غزل برگزیده صائب تبریزی با کسب نمره ۱۸/۷۵ و درجه عالی دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:
۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
 ۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
 ۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
 ۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک، تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: پروانه عزیزی مقدم
تاریخ و امضاء: ۹۰/۱۱/۱۵

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۰/۶/۲۲

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم پروانه عزیزی مقدم از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸/۷۵ به حروف هجده و هفتاد و پنج صدم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی
 دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
 دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

XX

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۱۰۱۸۹۱۰۰۳	نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی کد: ۱۰۱
عنوان پایان نامه: صور خیال در صد غزل برگزیده صائب تبریزی	
تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۸۹/۷/۱۰ تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۹۰/۶/۲۲	نام و نام خانوادگی دانشجو: پروانه عزیزی مقدم شماره دانشجویی: ۸۷۰۸۲۸۷۶۶۰۰ رشته تحصیلی: زبان و ادبیات فارسی
استاد / استادان راهنما: دکتر احمد خیالی خطیبی استاد / استادان مشاور: دکتر علی اصغر حلبی	
آدرس: تهران - ستارخان - خ غلامی - خ رئیسی - پ ۴۳ تلفن: ۴۴۲۶۵۶۰۳ - ۰۹۱۲۱۸۶۳۳۴۶	
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده): یکی از مهم ترین مسائلی که درباره سبک هندی مطرح است افراط و تفریط دو دیدگاه در خصوص این سبک می باشد اهل افراط این سبک را در اوج می بینند و اهل تفریط این سبک را در پایین ترین مرتبه می بینند و چشم بر تمام جلوه های شعری این دوره اعم از خوب و بد می بندند. هدف از این رساله مشخص کردن جایگاه صائب تبریزی از منظر علم بیان و شناخت روشن و دقیق سبک هندی و جایگاه صور خیال در شعر می باشد. استفاده صائب از علم بیان شامل: تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه که در سبک هندی از بسامد بالایی برخوردار است در این رساله مورد بررسی قرار گرفته است. پیامد این تحقیق این مورد است که هر کدام از تصاویر شعری به جز مجاز جایگاه ویژه ای در غزلیات صائب دارند.	

تاریخ و امضاء

مناسب است
 مناسب نیست

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات طرح
۲	۱-۱ بیان مسئله
۲	۲-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه ی انتخاب آن
۳	۳-۱ هدف های تحقیق
۳	۴-۱ سؤالات و فرضیه های تحقیق
۳	– سؤالات تحقیق
۳	– فرضیه های تحقیق
۳	۵-۱ مدل تحقیق
۳	۶-۱ تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی
۴	۷-۱ روش تحقیق
۴	۸-۱ قلمرو تحقیق
۴	۹-۱ جامعه و حجم نمونه
۴	۱۰-۱ محدودیت ها و مشکلات تحقیق
	فصل دوم: مطالعات نظری
۶	۱-۲-۱- صائب و سبک هندی
۸	۲-۲-۲- صور خیال
۹	۳-۲-۳- ارتباط صور خیال با سبک شاعر
۱۱	۴-۲-۴- پیشینه تحقیق
	فصل سوم: روش شناسایی تحقیق
۱۳	۱-۳-۱ روش تحقیق
۱۳	۲-۳-۲ جامعه آماری
۱۳	۳-۳-۳ حجم نمونه و روش اندازه گیری
۱۳	۴-۳-۴ ابزار جمع آوری اطلاعات
۱۳	۵-۳-۵ روش تجزیه و تحلیل داده ها
	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق
۱۵	مقدمه
	بخش اول: تشبیه
۱۸	۱-۱ اهمیت تشبیه
۱۹	۲-۱ تعریف تشبیه
۲۰	۳-۱ اغراض تشبیه
۲۱	۴-۱ تشبیه از نظر حسی یا عقلي بودن طرفین تشبیه
۲۲	۵-۱ تشبیه از نظر مفرد یا مرکب بودن طرفین
۲۴	۶-۱ اجزای تشبیه
۲۴	۷-۱ تشبیه از نظر ذکر یا حذف ادات تشبیه و وجه شبیه
۲۵	۱-۷-۱ ابیات تشبیه مفصل مرسل
۳۷	۲-۷-۱ ابیات تشبیه مفصل موگد
۳۸	۳-۷-۱ ابیات تشبیه مجمل مرسل
۴۴	۴-۷-۱ ابیات تشبیه مجمل موگد
۷۵	۸-۱ تشبیه خیالی و ابیات آن

۷۶	۹-۱ تشبیه وهمی و ابیات آن
۷۶	۱۰-۱ انواع تشبیه به لحاظ شکل همراه با ابیات آنها
۷۸	۱۱-۱ تشبیه از نظر معانی مختلف همراه با ابیات آنها
۸۹	۱۲-۱ تشبیه تمثیلی و ابیات آن
۱۰۴	۱۳-۱ تفاوت اسلوب معادله و تشبیه تمثیل و ابیات اسلوب معادله
۱۰۶	۱۴-۱ تشبیه تلمیحی و ابیات آن
	بخش دوم: استعاره
۱۰۹	۱-۲ تعریف استعاره
۱۱۱	۲-۲ اقسام استعاره
۱۱۲	۱-۲-۲ استعاره مصرحه مجرد و ابیات آن
۱۲۲	۲-۲-۲ استعاره مصرحه مرشحه و ابیات آن
۱۳۱	۳-۲-۲ استعاره مصرحه مطلقه و ابیات آن
۱۳۲	۴-۲-۲ ابیات استعاره ی مرشحه و مجرد
۱۳۵	۳-۲ استعاره مکنیه و انواع آن
۱۳۹	۴-۲ ابیات اضافه ی استعاری
۱۴۸	۵-۲ ابیات استعاره مکنیه (تشخیص)
۱۵۲	۶-۲ استعاره ی قریب و بعید
۱۵۲	۷-۲ استعاره ی مرکب و تمثیلیه و ابیات آن ها
	بخش سوم: مجاز
۱۵۵	۱-۳ حقیقت
۱۵۵	۲-۳ مجاز
۱۵۷	۳-۳ انواع مجاز
۱۵۸	۴-۳ انواع مجاز مرسل و ابیات آن
	بخش چهارم: کنایه
۱۶۳	۱-۴ کنایه به لحاظ انتقال معنای مقصود
۱۶۳	۲-۴ انواع کنایه به لحاظ وضوح و خفا
۱۶۷	۲-۲-۴ کنایه ایما و ابیات آن
۲۱۷	۵-۲-۴ نمودار صور خیال در صد غزل صائب
	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۲۲۵	۱-۵ نتیجه گیری
۲۲۹	۲-۵ پیشنهادات
۲۳۰	منابع و مأخذ

چکیده

یکی از مهم ترین مسائلی که درباره سبک هندی مطرح است افراط و تفریط دو دیدگاه در خصوص این سبک می باشد اهل افراط این سبک را در اوج می بینند و اهل تفریط این سبک را در پایین ترین مرتبه می بینند و چشم بر تمام جلوه های شعری این دوره اعم از خوب و بد می بندند.

هدف از این رساله مشخص کردن جایگاه صائب تبریزی از منظر علم بیان و شناخت روشن و دقیق سبک هندی و جایگاه صور خیال در شعر می باشد.

استفاده صائب از علم بیان شامل: تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه که در سبک هندی از بسامد بالایی برخوردار است در این رساله مورد بررسی قرار گرفته است. پیامد این تحقیق، این مورد است؛ که هر کدام از تصاویر شعری به جز مجاز جایگاه ویژه ای در غزلیات صائب دارند.

فصل اول

کلیات طرح

۱-۱ بیان مسأله تحقیق

یکی از مهم ترین مسائلی که درباره سبک هندی مطرح است افراط و تفریط دو دیدگاه در خصوص این سبک می باشد. اهل افراط این سبک را با تمام ویژگی هایش اوج زبان و ادب فارسی به ویژه در زمینه ی شعر و نظم می دانند و اهل تفریط برخلاف این عقیده این سبک را در پایین ترین رتبه می بینند و موجب انحطاط زبان و ادب فارسی می دانند و چشم بر تمام جلوه های شعری این دوره اعم از خوب و بد می بندند. حال آنکه اگر در حد اعتدال نگریده شود حق مطلب به خوبی ادا می شود و در حق هیچ شاعری از این دوره ستم روا نمی گردد، تا جایی که برخی از شاعران این دوره به معلق گویی منتسب شده و اشعارشان قابل درک نیست. از این میان صائب تبریزی از اقبال بیشتری برخوردار است و مورد پسند هر دو طرف می باشد و اشعارش را نه تنها بررسی کرده اند بلکه جای بحث و گفتگو می دانند بنابراین جای سؤال و تحقیق است که شعر صائب تا چه حد در زمینه های گوناگون ادبی از جمله صورخیال تجزیه و تحلیل شده و تا چه اندازه جای بررسی گسترده و فراخنای است.

۲-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه ی انتخاب آن

با توجه به موضوع شناسائی بدون افراط و تفریط سبک های ادبی به ویژه سبک هندی لازم و ضروری است شناسائی از منظر بررسی جنبه های مختلف ادبی از جمله صورخیال در شعر شاعران این سبک به ویژه صائب تبریزی با تمام روش های جدید و قدیم تجزیه و تحلیل شود تا این مقطع از ادب فارسی بریده و منقطع با قبل و بعد خود نباشد بنابراین بر آن شدم با انتخاب این

عنوان پایان نامه سهمی هر چند اندک اما در حدّ توان خود بر ادب فارسی انجام داده باشم تا هم ادامه ی شیوه ی قدمای ادب فارسی نمایانده شود و هم جایگاه واقعی شاعران این دوره به ویژه صائب تبریزی از منظر خیال معلوم گردد.

۱-۳ هدف های تحقیق

- ۱- شناخت روشن و دقیق سبک هندی
- ۲- شناخت جایگاه صور خیال در شعر صائب تبریزی

۱-۴ سوالات و فرضیه های تحقیق

سوال تحقیق :

میزان استفاده صائب از موارد علم بیان (مجاز ، استعاره ، تشبیه و کنایه) چگونه است ؟

فرضیه تحقیق :

در اشعار صائب تبریزی با وفور تشبیهات ، استعارات و کنایات روبرو هستیم و مجاز تقریباً وجود ندارد.

۱-۵ مدل تحقیق

تحلیلی - توصیفی

۱-۶ تعاریف عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی

سبک هندی: از اوایل قرن یازدهم تا اواسط قرن دوازدهم به مدت صد و پنجاه سال در ادبیات فارسی رواج داشت.

تشبیه: (simile) در اصطلاح مانند کردن چیزی را به چیزی گویند که چهار جزء مشبه، مشبه، به، ادات شبهه و وجه شبهه دارد.

استعاره: (metaphor) واژه ای را به علاقه ی شباهت به جای واژه ای دیگر به کار بردن.

مجاز: (figurative sense) استفاده از لفظ در غیر معنی حقیقی به لحاظ وجود قرینه ای که مانع از اراده ی معنی اصلی شود. شرط نقل معنی اصلی (حقیقی) به معنی غیر اصلی (مجاز) وجود تناسبی است بین آن دو و این مناسبت را علاقه گویند.

کنایه: (kenning) عبارت یا جمله ای که مراد گوینده معنای ظاهری آن نباشد اما قرینه ی صارفه ای هم که ما را از معنای ظاهری متوجه معنای باطنی کند وجود نداشته باشد.

واژه های کلیدی: صائب تبریزی ، سبک هندی، تشبیه ، استعاره ،مجاز، کنایه

۷-۱ روش تحقیق

اسنادی - کتابخانه ای

۸-۱ قلمرو تحقیق

کلیه کتابهای مربوط به علم بیان و سبک هندی

۹-۱ جامعه و حجم نمونه

دیوان صائب تبریزی به کوشش محمد قهرمان ، ج ۷ ، ۱۳۸۷، چ ۵ ، تهران ، انتشارات علمی و فرهنگی

۱۰-۱ محدودیت و مشکلات تحقیق

عدم وجود تحقیقات مدون در مورد صور خیال

فصل دوم

مطالعات نظری

۲-۱- صائب و سبک هندی

صائب تبریزی

میرزا محمد علی متخلص به صائب بین سال های ۱۰۰۰-۱۰۰۷ هجری در تبریز به دنیا آمد.

صائب از خاک پاک تبریز است

هست سعدی اگر از گل شیراز

پدر صائب میرزا عبدالرحیم نامی بود از تجار اصفهان که به امر شاه عباس اول از تبریز به عراق مهاجرت کرد و نسبش به شمس الدین تبریزی می رسد. صائب مدتی در هند اقامت کرد و با یکی از امرای آنجا موسوم به ظفرخان دوستی بسیار داشت و چون اقامت او در هندوستان طول کشید پدر هفتاد ساله اش تاب مفارقت نیاورد و به هند رفت وی را به ایران آورد.

صائب مدتی نزد شاه عباس ثانی و شاه سلیمان می زیست و تقرب و اختصاصی داشت و بالاخره به مناسبتی شاه سلیمان بر او خشمگین شد و صائب گوشه ی انزوا اختیار کرد. از معاصرین او یکی حکیم شفایی است که با یکدیگر دوستی و رفت و آمد داشتند. وفات صائب در ۱۰۸۱ در اصفهان واقع شد و جمله ی «صائب وفات یافت» ماده تاریخ اوست. (همایی، ۱۳۷۵، ۳۰۳-۳۰۴)

شعرایی که با صائب معاصرند عبارتند از: طالب آملی ملک الشعراى جهانگیر بابرى (از سلاطین گورکانی هند)، کلیم کاشانی ملک الشعراى شاه جهان، ظهوری ترشیزی (این سه تن نشان بیش از صائب بوده است)، حکیم رکنای کاشانی (مسیح) و حکیم شفایی اصفهانی (این دو را استادان صائب نوشته اند)، ملا محمد سعید اشرف مازندرانی عالم شهیر که به هند رفت و معلم زیب النساء

دختر اورنگ شد و میر نجات اصفهانی و میرزا ابوتراب متخلص به جويا و میرزا محسن تأثیر تبریزی و شاه سلطان حسین و سعدالدین محمد راقم مشهدی حاکم هرات و خراسان و ممدوح شوکت بخاری و حید قزوینی وزیر شاه سلیمان و واعظ قزوینی.

سبک هندی

شاعران سبک هندی دو گونه اند: یکی امثال صائب و کلیم و حزین یعنی بزرگان سبک هندی که اولاً ابیات آنان قابل فهم است یعنی رابطه ی تشبیهی بین مصراع معقول و محسوس (تبدیل موضوع به مضمون)، معتدل و لطیف است و ثانیاً بین ابیات آنان به سبک قدما ارتباط است و شعر کم و بیش وحدت موضوعی یا ارتباط عمودی دارد. ثالثاً بسامد ابیاتی که ساختار سبک هندی داشته باشد در شعر آنان خیلی زیاد نیست یعنی ابیات معمولی هم دارند و رابعاً زبان آنان زبان روان و درستی است. این شاعران فی الواقع ادامه دهندگان سنت غزلی بعد از حافظ اند و سبک هندی در آثارشان اوج و لطفی دارد.

دوم شاعرانی که به آنان خیال بند و رهروان طرز خیال می گویند که معمولاً معروف نیستند و سبک هندی را به سوی افول بردند. اولاً بنای شعر آنان بر تک بیت است ثانیاً بسامد ابیات هندی در آنان بسیار زیاد است و ثالثاً فهم رابطه ی دو مصراع آنان دشوار است و رابعاً در زبان سهل انگارند. معروفترین شاعران سبک هندی کلیم کاشانی، صائب تبریزی، بیدل دهلوی (۱۰۵۴-۱۱۳۳) می باشند.

مختصات سبک هندی

۱- زبان: رو آوردن طبقات مختلف مردم به شعر باعث شد زبان کوچه و بازار به شعر راه یابد و از این رو خون تازه ای در شعر دمیده شد. از طرفی وسعت دایره ی واژگان شعر گسترش یافت و لغات ادبی قدیم از شعر رخت برپست و می توان گفت که زبان شعر سبک هندی، زبان جدید فارسی است. زبان سبک هندی را باید زبان واقع گرا قلمداد کرد.

۲- فکر: شعر هندی شعری معنی گراست نه صورت گرا. و شاعران به معنی بیشتر توجه دارند تا به زبان. به قول یکی از ادبا هیچ معنا و مضمونی در جهان نیست که در شعر صائب نیامده باشد. (شمیسا، تلخیص از صص ۲۹۲-۲۹۸)

به چند ویژگی سبک هندی در ذیل به صورت گذرا اشاره می شود:

۱- تعقید و پیچیدگی ۲- مضمون سازی، باریک اندیشی، خیال پردازی ۳- ایجاز و اختصار
۴- کثرت تشبیهات و استعارات و کنایات مجازی ۵- غرابت در تشبیهات و استعارات ۶- به کار بردن واژه و اصطلاحات عامیانه و الفاظ بازاری ۷- کثرت تمثیل و ارسال المثل ۸- لفظ تراشی و ترکیب سازی خاص ۹- ایهام ۱۰- الهام گیری از تجارب روزمره، اشخاص و اشیای محیط ۱۱- بیان دعاوی و توجیهات غریب و شاعرانه ۱۲- بیان نوعی درد و شور غریب در غزل ۱۳- واقعه گویی (واسوخت) ۱۴- شخصیت بخشی (انسان وارگی طبیعت، تجسم). (خاتمی، ۱۳۷۱، تلخیص از صص ۱۱-۳۱)

۲-۲- صور خیال

تخیل، خیال و تصویر

قبل از آنکه خیال را تعریف کنیم از ساده ترین شعرهای زبان فارسی از دوره های نخستین، از این شعر ترک کشی ایلاقی (شاعر زمان ساسانیان) مثال می آوریم:

امروز اگر مراد تو برناید فردا رسی به دولت آبا، بر
چندین هزار امید بنی آدم طوقی شده بگردن فردا، بر
در بیت نخست با خیال سروکار نداریم ولی در بیت دوم، طرز پیوند برقرار کردن شاعر میان انسان و طبیعت چیزی است تازه و پرداخته تخیل او. این تصویر ذهنی که شاعر از «فردا» به گونه زنی زیبا که «گردن بندی» به عنوان «امید» به گردن دارد؛ این تصرف ذهنی شاعر، در مفهوم طبیعت و انسان و این کوشش ذهنی او برای برقراری نسبت میان انسان و طبیعت، چیزی است که آن را خیال یا تصویر می نامیم و عنصر معنوی شعر، در همه زبان ها و در همه ادوار، همین خیال

و شیوه تصرف ذهن شاعر در نشان دادن واقعیات مادی و معنوی است و زمینه اصلی شعر را صور گوناگون و بی کرانه این نوع تصرفات ذهنی تشکیل می دهد. آیا بی نیروی خیال و بی تصرف خیالی در مفاهیم هستی، می توان شعری سرود؟ این پرسشی است که هر کس اندک آشنایی با جوهر شعر داشته باشد، در پاسخ آن خواهد گفت: نه! زیرا اگر از هر شعر مؤثر و دل انگیزی، جنبه خیالی آن را بگیریم، جز سخنی ساده و عادی که از زبان همه کس قابل شنیدن است، چیزی نمی ماند.

اگر به تعریف هایی که قدما از بلاغت و شعر کرده اند توجه کنیم، سهم عمده عنصر خیال را به روشنی در خواهیم یافت، از قبیل آنچه ابن رشیق قیروانی (ادیب لغوی و شاعر اواخر قرن ۴ تا اواسط قرن ۵ ف. ۶۳) در العمده از بعضی نقل کرده است که: شعر چیزی است مشتمل بر تشبیهی خوش و استعاره ای دلکش باشد و در ما سوای آنها، گوینده را فضل وزنی خواهد بود و بس.

دی لوئیس، شاعر معاصر انگلیسی، در کتاب معروف خود که درباره «خیال شعری» نوشته است، «ایماژ» یا خیال را عنصر ثابت شعر می داند و گوید: «ایماژ، در شعر یک عنصر ثابت است، حوزه الفاظ و خصوصیات وزنی و عروضی دگرگون می شود، حتی موضوعات تغییر می کند، اما استعاره باقی می ماند، استعاره، آن قانون حیاتی شعر و محک اصلی، و نیز ادامه می دهد که ایماژسازی به خودی خود، اوج حیات شعری است.

و نیز ادامه می دهد: خیال در ساده ترین شکل آن، «تصویر» ی است که به کمک کلمات ساخته می شود: یک توصیف یا صفت، یک استعاره، یک تشبیه ممکن است یک ایماژ بیافریند. بر روی هم مجموعه ی آنچه را که در بلاغت اسلامی در علم بیان مطرح می کنند، با تصرفاتی می توان موضوع و زمینه ی ایماژ دانست؛ زیرا مجاز و صور گوناگون آن و تشبیه، ارکان اصلی خیال شعری هستند؛ و در شعر هر زبانی جوهر شعر، بازگشتن به همین مسأله ی بیان است. آنچه ناقدان اروپایی ایماژ می خوانند، در حقیقت مجموعه ی امکانات بیان هنری است که در شعر مطرح است و زمینه ی اصلی آن را انواع تشبیه، استعاره، اسناد مجازی و رمز و گونه های مختلف ارائه ی تصاویر ذهنی می سازد. (شفیعی کدکنی، ۱۳۸۳: تلخیص از ۱۰-۱)

۲-۳- ارتباط صور خیال با سبک شاعر

آنچه که شاعر ادراک می کند، بیداری اولی و تجربه ی نخستین و کشف است، آنچه که از شعر او برای دیگران حاصل می شود، تجربه ی ثانوی و آگاهی از کشف اوست. (شفیعی کدکنی، ۱۳۸۳: ۱۹)

تجربه ی شعری چیزی نیست که حاصل اراده ی شاعر باشد، بلکه یک رویداد روحی است که ناآگاه در ضمیر او انعکاس می یابد، مجموعه ای از حوادث زندگی اوست. از آن جا که هر کسی در زندگی خاص خود تجربه هایی ویژه ی خویش دارد. طبعاً صور خیال او نیز دارای مشخصاتی است و شیوه ی خاصی دارد که ویژه ی خود اوست. نوع تصاویر هر شاعر صاحب اسلوب و صاحب شخصیتی بیش و کم اختصاصی اوست و آنها که شخصیت مستقل شعری ندارند، اغلب از رهگذر اخذ و سرقت در خیال های شعری دیگران آثاری به وجود می آورند.

شوقی ضیف می نویسد: هر ادیبی دارای خصایص طبیعت خویش است و استعارات و تشبیهات و مجازهایی ویژه ی خویش دارد که می توانیم آنها را تصاویر او بنامیم، تصاویر روح او که از جوهر وجود در جانش نقش بسته است و از همین جاست که می توانیم سقوط هنرمند را- به هنگامی که با تصاویر کهنه و قدیمی که دیگران ابتکار کرده اند- زندگی می کند، دریابیم، و اگر هنرمندی در ارائه ی تصویرهای شعری خود، به تقلید دیگران پرداخته باشد، با دقت علمی می توان بسیاری از خصایص روحی او را از خیال ها (ایماژها) ی او کشف کرد، چنانکه بعضی از ناقدان معاصر در باب شکسپیر این کار را کرده اند و از دقت در تصاویر آثار او به نکته های خاصی در زندگی او دست یافته اند و تسلسل و پیوستگی تاریخی بعضی از آثار او را از این راه به دست آورده اند. (شفیعی کدکنی، ۱۳۸۳: ۲۱-۲۲)